

OSLO HOSPITAL

Arkeologisk overvåking – grunnundersøkelser i forbindelse med etablering av ny Ekebergbane i Gamlebyen, Oslo kommune

Helstad, Magnus og Furan, Nora Front

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Oslo hospital Arkeologisk overvåking – grunnundersøkelser i forbindelse med etablering av ny Ekebergbane i Gamlebyen, Oslo kommune	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 35/2017	Publiseringsdato [Publiseringsdato]
	Prosjektnummer 1021017	Oppdragstidspunkt 16.2.2017
	Forsidebilde Oversikt Oslo Hospital, MH	
Forfatter(e) Helstad, Magnus og Furan, Nora Front	Sider 14	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Nora Front Furan
Prosjektmedarbeider(e) Magnus Helstad
Kvalitetssikrer Hanne Ekstrøm Jordahl

Oppdragsgiver(e) Oslo kommune - Bymiljøetaten
--

<p>Sammendrag</p> <p>I forbindelse med planlegging av ny Ekebergbane i Gamlebyen i Oslo, skulle det gjennomføres av en rekke geotekniske undersøkelser. I den anledning ble det foretatt en arkeologisk overvåking av grunnboringene innenfor fredningssonen til middelalderbyen Oslo. Opprinnelig skulle det bores fem steder innenfor fredningssonen, alle ved eller i nærheten av Oslo hospital, men underveis i feltarbeidet ble det klart at det kun var behov for å bore tre steder. Det ble boret to steder på plenen til Oslo hospital, borepunkt 303 og 304, som begge viste at massene var omrotet i nyere tid over leiregrunnen. Nord for rundkjøringen, på borepunkt 301, ble boringen stoppet på grunn av påfylte steinmasser. Det ble ikke påvist automatisk fredete kulturminner ved denne undersøkelsen.</p>
--

Emneord Middelalderbyen Oslo, Oslo Hospital, Ekebergbane

Avdelingsleder

Lise-Marie Bye Johansen

Forord

16.2.2017 foretok NIKU en arkeologisk overvåking av borearbeider ved Oslo Hospital. NIKU takker for samarbeidet med alle involverte.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	6
2	Tiltakets omfang.....	6
3	Faglige forhold.....	6
4	Metode og gjennomføring	7
5	Resultater	7
5.1	Borepunkt 304.....	7
5.2	Borepunkt 303.....	9
5.3	Borepunkt 301.....	11
6	Konklusjon	12
7	Litteraturliste.....	12
8	Kart	13
9	Fotoliste.....	15

1 Innledning

Norconsult hadde på vegne av Oslo kommune - Bymiljøetaten søkt om dispensasjon fra Lov om kulturminner av 9. juni 1978 (kml) for å gjennomføre geotekniske undersøkelser i forbindelse med prosjektering av ny Ekebergbane. Riksantikvaren mottok søknaden 6.1.2017, supplert 27.1.2017. NIKU ble bedt om å utarbeide forslag til prosjektbeskrivelse og budsjett, og mottok oppdragsbestillingen fra Riksantikvaren 30.1.2017. NIKU leverte prosjektbeskrivelse og budsjett 7.2.2017, og Riksantikvaren fattet vedtak i saken 9.2.2017 (RA ref. 13/01251-19).

2 Tiltakets omfang

Oslo kommune - Bymiljøetaten søkte om å få gjennomføre en rekke geotekniske undersøkelser i forbindelse med planlegging av ny Ekebergbane. Som grunnlag for arbeidet med å bestemme plassering av banetraseen og tunnelpåhugg var det behov for å foreta grunnundersøkelser i områdene over og på begge sider av den planlagte tunnelen (forskjæringer). De fleste prøveseriene skulle gjennomføres utenfor fredningssonen til middelalderbyen, men fem prøver (nr. 300, 301, 202, 303 og 304) lå innenfor middelalderbyen, like ved Oslo Hospital. Det skulle bores til maks 25 m dybde, men selve boreprøvene skulle kun tas ned til ca. fem meter i dybde.

3 Faglige forhold

Tiltaksområdet lå innenfor det automatisk fredede kulturminnet «Middelalderbyen Oslo», id. 88460.

Rett ved tiltaksområdet ligger Oslo Hospital, som er anlagt på Fransiskanerklosterets område. Klosteret ble etablert på slutten av 1200-tallet, og lå i utkanten av bykjernen, på sørsiden av Alnaelva. Lite er kjent om klosteret arkeologisk. Fischer gravde i 1935 ut koret i kirken, og undersøkelsen viste at kirken har vært bygget i tegl. Hospitalfunksjonen ble lagt til det oppløste klosteret etter reformasjonen. Selv om både klosterkirken og anlegget har gjennomgått store forandringer, har ikke området vært utsatt for like store inngrep som kvartaler med boligbebyggelse i Gamlebyen.

I nyere tid har det blitt foretatt noen mindre undersøkelser i området. I forbindelse med etablering av avløpssystemet Midgardsormen har det blitt gravd kummer og grøfter flere steder innenfor fornminneområdet. I 2010 ble det gravd på Loenga i forbindelse med etablering av Midgardsormen S9. Tiltaksområdet lå mellom Mosseveien og traseen for Østfoldbanen, i et skrånende terreng nedover mot nordvest, ca. 30 m vest for rundkjøring i krysset Mosseveien/Oslo gate/Konows gate/Kongsveien (Molaug 2011). Noe vest for S9 har det tidligere blitt gravd ut en teglovn i 1904, og det er mulig at det vest for ovnen har gått en bro over Alnaelva for å lette transporten av tegl (Schia 1991).

Ved gravearbeidene i og rett ved kum S9 ble det ikke påvist middelalderlag, men avdekket kulturlag fra 1800-tallet. Naturbakken ble observert ca. 3 m under terreng. I tilkjørselsveien til kummen fra Oslo gate, ved nr. 39, ble det derimot avdekket levninger eldre enn år 1624. Her ble det funnet rester etter en steinbrolening (fra en bygning eller utendørs) og gjenstander som kan dateres til rundt 1600 og fra høymiddelalderen. I 2011 ble det gravd for Midgardsormen S22 på Loenga, rett vest for området for de fem planlagte boreprøvene. Det ble kun påtruffet kulturlag fra 18- og 1900-tallet ved undersøkelsen. Naturbakken ble observert på 1,30 m og 1,65 m dybde (Johansen og Molaug 2011).

Ved graving for skiltfundamenter ved Oslo hospital i 2003 ble det påvist omrotede nyere tids masser og steiner tolket som oppfylling etter Gerard Fischers utgravning. I 1998 ble det gravd grøfter i forbindelse med prosjektering av et nybygg, en ved inngangspartiet til den administrative bygningen (grøft 1) og en ved sykehusinngangen (grøft 2). Det ble gravd ned til 0,4 m i grøft 1 og kun avdekket moderne påfylling. I grøft 2 ble det påvist *in situ* steiner tolket som middelalderke. De omrotede massene over steinene ble (som undersøkelsen i 2003) tolket som oppfylling etter Fischers utgravning (Wiberg 1998).

4 Metode og gjennomføring

I forbindelse med grunnundersøkelser for planlegging av ny Ekebergbane, ble det 16.2.2017 foretatt prøveboring med naverbor. I henhold til Riksantikvarens vedtak (ref. 13/01251-19) var det dispensert for undersøkelsen av fem borepunkter innenfor middelalderbyen Oslo. Ved oppstart ble det klart at dette kunne begrenses til tre borepunkter, da geotekniker Girum Yimer Yesuf hos Norconsult fastslo at det ikke var behov for de to siste undersøkelsene. Ved ett av de tre borepunktene var det ikke mulig å bore gjennom med naverbor på grunn av steinpåfylling i grunnen. Det var således kun to borepunkter, begge inne på Oslo Hospitals område, som ble undersøkt ned til marin leiregrunn.

5 Resultater

5.1 Borepunkt 304

Av hensyn til kabler i grunnen ble borepunkt 304 flyttet ca. 3,5 meter øst fra opprinnelig fastlagt punkt. Boreprøven ble tatt inne på plenen i området til Oslo Hospital, mellom gjerde og parkeringsplassen, like nord for Konows gate.

Figur 1: Boremaskinen ved borepunkt 304. Sett mot nord. Foto-nr: Cf53279_NIKU_0002

Dybde	Borepunkt 304
0-90 cm	Plen over vekstjord med små biter av tegl og brent alunskifer.
90-100 cm	Grus.
100-180 cm	Naturbakke bestående av siltholdig leire med innslag av alunskifer.
180-400 cm	Leire, fuktig.

Konklusjon: Det ble kun avdekket masser som var planert ut i nyere tid over leiregrunnen.

Figur 2: Borepunkt 304. Den øverste meteren med vekstjord og teglbiter. Foto-nr: Cf53279_NIKU_0005

5.2 Borepunkt 303

I likhet med borepunkt 304, ble punkt 303 flyttet ca. 3,5 meter øst for opprinnelig fastlagt punkt på grunn av kabler i grunnen. Boreprøven ble tatt litt nord for borepunkt 304, på plenen rett ved Oslo Hospital.

Figur 3: Borepunkt 303 ved boreriggen. Sett mot nord. Foto-nr: Cf53279_NIKU_0011

Dybde	Borepunkt 303
0-70 cm	Plen over vekstjord som inneholdt mørtel, tegl, og noe kull tolket som rester av rivningsmasser. På 60 cm dybde inneholdt laget rester av brent alunskifer som indikerte at laget består av masser omrotet i nyere tid.
70-150 cm	Naturbakke bestående av lysebrun sand.
150-200 cm	Sandholdig leire.
200-300 cm	Siltholdig leire.

Konklusjon: Det ble kun avdekket masser som var planert ut i nyere tid over leiregrunn.

Figur 4: Borepunkt 303. 0-1 meter bestående av vekstjord med tegl og mørtel. Foto-nr: Cf53279_NIKU_0012

5.3 Borepunkt 301

Borepunkt 301 lå på et viltvoksende grøntområde nord for rundkjøringen, i helling mot nordvest. Grunnen bestod av påfylte stein- og løsmasser.

Figur 5: Borepunkt 301 ved boreriggen, nordvest for rundkjøringen. Sett mot øst. Foto-nr: Cf53279_NIKU_0015

Dybde	Borepunkt 301
0-160 cm	Løse fyllmasser som ikke festet seg til naverboret.
160 cm	Stein umuliggjorde dypere boring.

Konklusjon: Det ble kun avdekket påfylte masser. Stein stoppet boringen på ca. 1,6 meter dybde.

6 Konklusjon

I forbindelse med planlegging av ny Ekebergbane i Gamlebyen i Oslo, skulle det gjennomføres en rekke geotekniske undersøkelser, delvis innenfor fredningssonen til middelalderbyen Oslo. Det ble derfor foretatt en arkeologisk overvåking av de grunnboringene som var innenfor sonen, alle ved Oslo hospital. Opprinnelig skulle det bores fem steder innenfor fredningssonen, men underveis i feltarbeidet ble det klart at det kun var behov for å bore tre steder. Det ble boret to steder på plenen til Oslo hospital, borepunkt 303 og 304, som begge viste at massene var omrotet i nyere tid over leiregrunnen. Nord for rundkjøringen, på borepunkt 301, ble boringen stoppet på grunn av påfylte steinmasser. Det ble ikke påvist automatisk fredete kulturminner ved denne undersøkelsen.

7 Litteraturliste

Johannessen, L. og Jan-Erik G. Eriksson (red.). 2015. *Faglig program for middelalderarkeologi. Byer, sakrale steder, befestninger og borger*. Riksantikvaren.

Johansen, L.-M. B. og Molaug, P. B. 2011. Midgardsormen S22, Loenga, Gamlebyen, Oslo. Arkeologisk overvåking for Oslo kommune, Vann- og avløpsetaten. *NIKU Oppdragsrapport 157/2011*.

Molaug, P. B. 2011. Midgardsormen S9, Gamlebyen, Oslo. Arkeologisk overvåking for Oslo kommune, Vann- og avløpsvesenet. *NIKU Oppdragsrapport 50/2011*.

Molaug, P. B. 1996. Gamlebyen kirkes forgjengerkirker. I Gro K. Hendriksen (red.) *Mennesker, miljø og kirkeliv I Gamlebyen. Oslo Hospitals kirke 1796-1996*. Gamlebyen historielag. Oslo. S. 11-28.

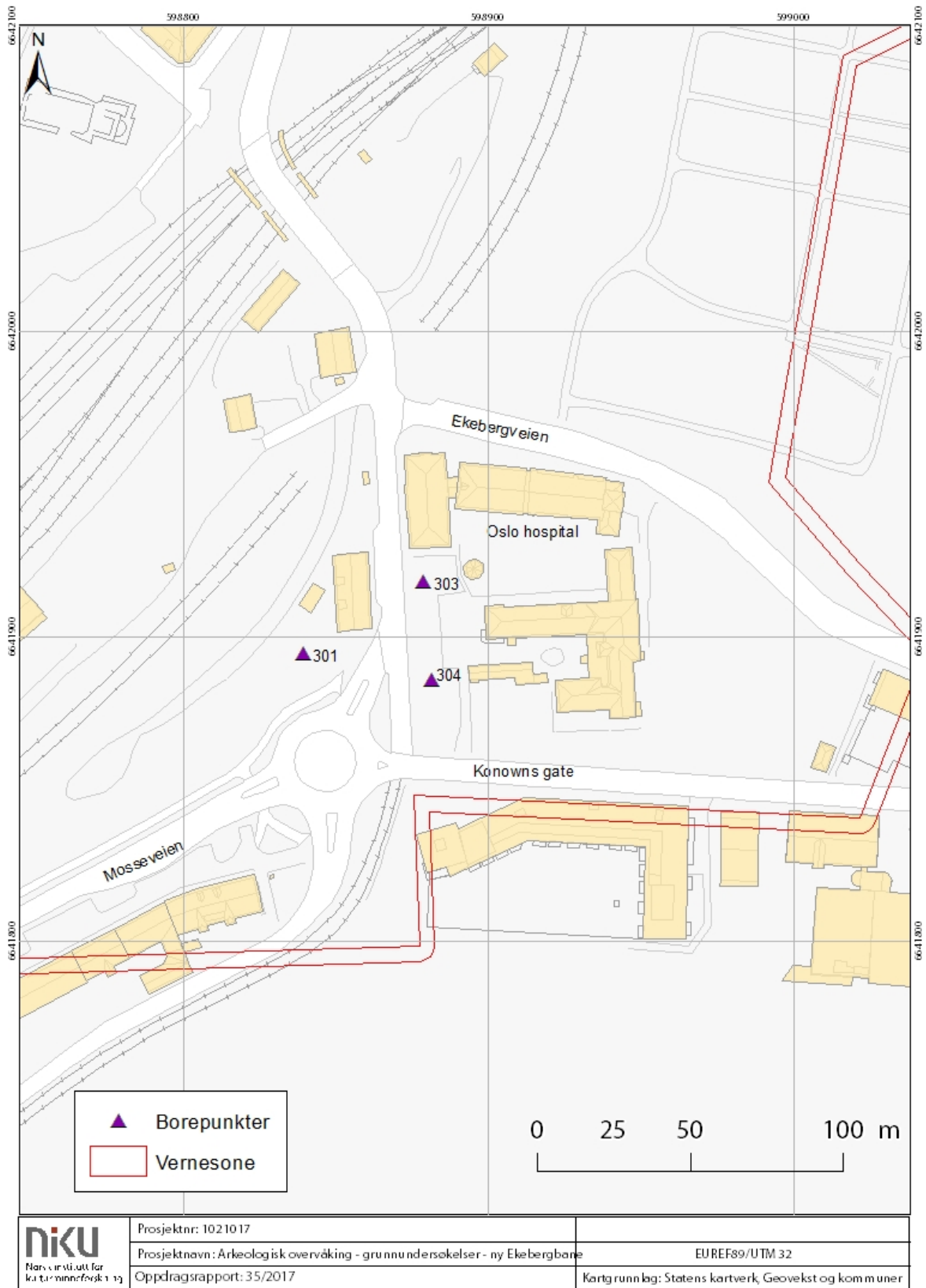
Molaug, P. B. 1990. Oslo under Eikaberg 40 år etter. *Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers Bevaring Årbok 1990*. Oslo. S.139-160.

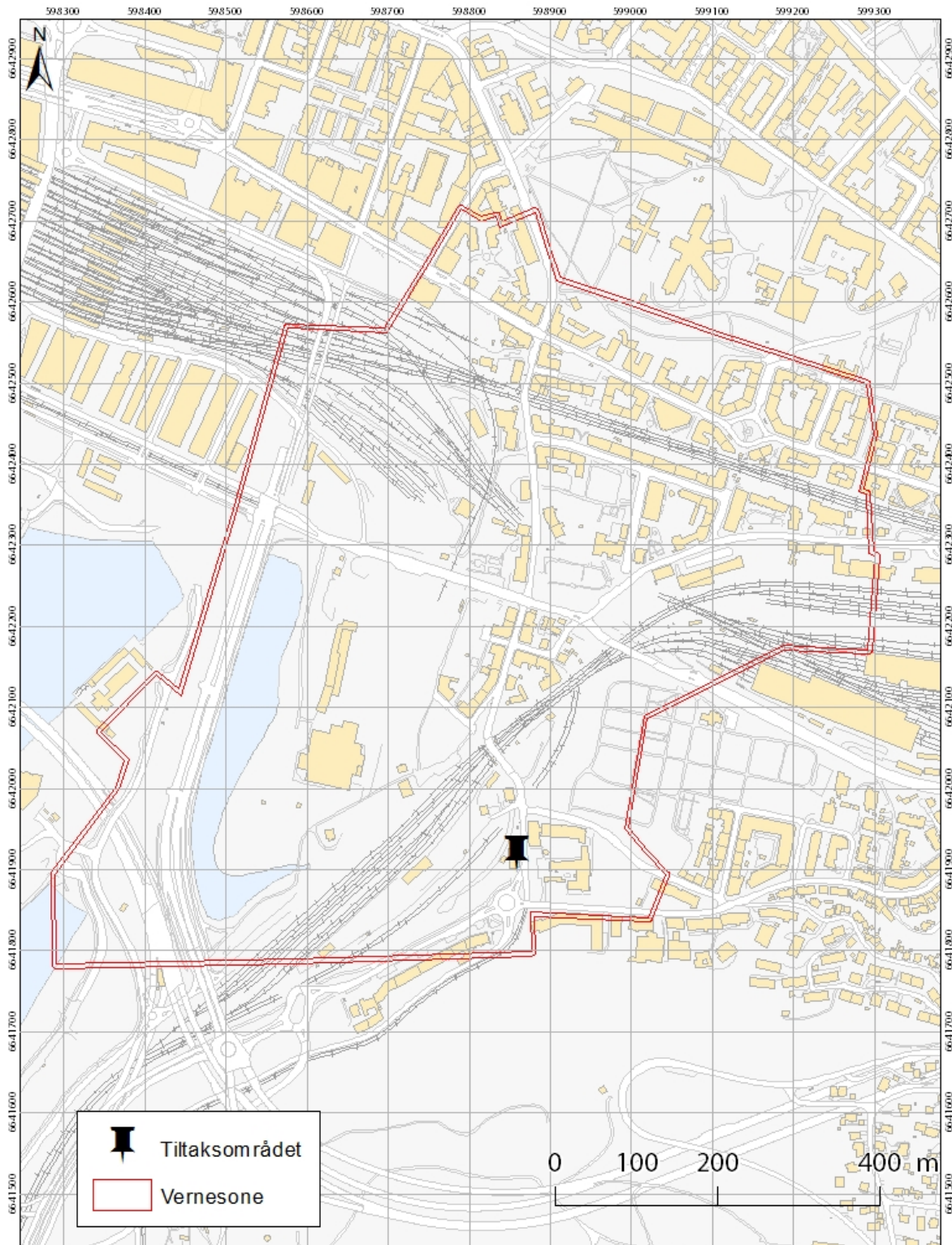
Schia, E. 1991. *Oslo innerst i Viken*. Oslo.

Wiberg, T. 2003: Ekebergveien 1- Oslo Hospital. *Innberetning fra overvåkning av gravning av skiltfundament*. NIKU prosjektnummer 23102200.

Wiberg, T. 1998: Oslo Hospital, Oslo kommune. *Innberetning fra forundersøkelse*. NIKU prosjektnummer 22156.

8 Kart

Prosjektnr: 1021017
 Prosjektnavn: Arkeologisk overvåking - grunnundersøkelser - ny Ekebergbane
 Oppdragsrapport 35/2017

EUREF89/UTM 32
 Kartgrunnlag: Statens kartverk, Geovekst og kommuner

9 Fotoliste

Filnavn	Opptaksdato	Motiv	Sett mot	Fotograf
Cf53279_NIKU_0002.JPG	16.02.2017	Oversikt borepunkt 304	N	MH
Cf53279_NIKU_0003.JPG	16.02.2017	Oversikt borepunkt 304	N	MH
Cf53279_NIKU_0004.JPG	16.02.2017	Oversikt borepunkt 304	S	MH
Cf53279_NIKU_0005.JPG	16.02.2017	BP 304 0-1 meter		MH
Cf53279_NIKU_0006.JPG	16.02.2017	BP 304 1-2 meter		MH
Cf53279_NIKU_0007.JPG	16.02.2017	BP 304 2-3 meter		MH
Cf53279_NIKU_0008.JPG	16.02.2017	BP 304 3-4 meter		MH
Cf53279_NIKU_0009.JPG	16.02.2017	Oversikt borepunkt 304	NØ	MH
Cf53279_NIKU_0010.JPG	16.02.2017	Oversikt borepunkt 303	NØ	MH
Cf53279_NIKU_0011.JPG	16.02.2017	Oversikt borepunkt 303	N	MH
Cf53279_NIKU_0012.JPG	16.02.2017	BP 303 0-1m		MH
Cf53279_NIKU_0013.JPG	16.02.2017	BP 303 1-2m		MH
Cf53279_NIKU_0014.JPG	16.02.2017	BP 303 2-3m		MH
Cf53279_NIKU_0015.JPG	16.02.2017	Oversikt borepunkt 301	Ø	MH
Cf53279_NIKU_0016.JPG	16.02.2017	Oversikt borepunkt 301	NV	MH
Cf53279_NIKU_0017.JPG	16.02.2017	Oversikt borepunkt 301	SØ	MH
Cf53279_NIKU_0018.JPG	16.02.2017	BP 301 0-1m		MH

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 35/2017

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00